

Adevărul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST. MILLE 1897 1920

FONDAT în 1893

Amintiri despre Coșbuc

de ONISIFOR GHIBU
profesor universitar

Pe „Badea Gheorghe“ l-am cunoscut în iarna anului 1900, pe când eram student la Universitatea din București. L-am întâlnit întâmplător și, după primele vorbe, mă invită să mă duc a doua zi la el acasă, pentru a discuta chestiunea limbii cărților bisericesti, de care el se ocupase ani de-arândul și asupra căreia publicasem și eu o broșură despre care cetise tocmai în ziua aceea o recenzie în Luceafărul de Sibiu.

M'am dus a doua zi la el, în calea Plevnei, și am stat ceasuri întregi de vorbă. Avea un material enorm de bogat cu privire la limba vechilor și nouilor cărți bisericesti și mi-l oferea mie, căci zicea, că el n'are timp să se mai ocupe de prelucrarea lui.

Am mai fost și după aceea, din când în când, pe la badea Gheorghe pe acasă, iar după ce m'am întors în Transilvania, unde dela o vreme putu să vie și el, nesupărat de nimeni, l-am întâlnit de câteva ori și la Sibiu.

Dar nu despre acest badea Gheorghe, pe care atâta lume l-a văzut și l-a cunoscut, vreau să scriu eu de astă dată, ci despre acela pe care eu îl cunosc și îl am mai văzut...

George Coșbuc

și pe care și mai puțin l-am cunoscut: despre G. Coșbuc în timpul războiului mondial vreau să scriu aici câte-va amintiri.

Am fost și eu printre acei ardeleni, cari în toamna anului 1914, după izbucnirea războiului am trecut în „Tara“. Capitala României mici de pe atunci clocoțea de mulțimea pasionilor populare. Toată lumea se preocupa de o singură întrebare: intrăm ori nu intrăm? Adunări peste adunări, moțiuni, somățuni, declarații și amenințări, veneau din toate părțile, în cât viața devenise un adevărat haos.

După luni de zăbucm zadarnic în primăvara anului 1915 o mână de foști „tribuniști“ ardeleni am reînființat la București Tribuna de la Sibiu și mai apoi dela Arad. Noua „Tribună“, care apărea săptămânal în formă de revistă, avea să spuie pe față gândul Ardealului, care, acasă la el nu mai putea vorbi deschis, — mai mult de cât atât: ea ținea să declare că cei cari ne-am grupat în jurul ei, „din clipa în care am trecut creasta munților, ne-am scototit moralmente cetățeni ai noii patrii, ai viitoarei României Mari“.

Din primele zile ale reapariției Tribunei mi-am dat seama că trebuie să facem tot posibilul pentru a aduce în mijlocul nostru și pe Coșbuc, care cu 30 de ani în urmă fusese la Sibiu, unul dintre cei mai de seamă „tribuniști“. Dar prietenii, cărora le comunicasem intenția aceasta a mea, socotiau că încercarea ar fi de prisos, de oarece dela începutul războiului încoace, Coșbuc trăiește cu totul retras: nu iese nicăieri, nu se întâlnește cu nimeni și nimeni nu se mai poate înțelege cu el.

Totuș, într-o seară mă dusei să-l caut, acasă la el. Mă întâmpină la ușă Alexandru, genialul băiat care cu câteva luni în urmă avea să-și sfârșească viața în chip năprasnic și să ducă, nu mult după aceea, și pe tatăl lui în mormânt.

Repede fui introdus în biroul poetului, care se arăta pare că mirat văzând pe un Ardelean în casa lui. — M-ați șters din pomelnicul celor vii? Nu-i așa? Stați cu grămada, de luni de zile la București prin cafenele, și nu vă gândiți nici unul la bătrânul Coșbuc, să vedeți dacă mai trăește ori nu, și ce mai face!

Cu aceste vorbe de mustare mă primi cel ce odinioară în versuri de foc și de fulger invocase răzburane împotriva „opresorilor“, în contra cărora un neam întreg se pregătia acum să ia armele în mână.

După câteva cuvinte de explicație, îi arătai amfizionului meu scopul vizitei mele, spunându-i că Ardealul vrea să-l audă glasul și să-l vadă pornind la luptă pentru înăptuirea idealului înalt răntat de el.

— Cine-a jelit în cuvinte ca ale d-tale moartea lui Gelu, — i-am zis eu, — e dator să iasă acum la larg, să însufletească țara și s'o ducă la împlinirea visurilor ei: căroră le va bate ceasul în curând...

Badea Gheorghe mă asculta cu mirare. — Măi băețe, măi, — ce vrei voi e frumos, pentru poezie, dar realitatea e prea grozavă. Nu că mi-e frică de Unguri. Dacă ar fi să ne batem cu ei, am isprăvi ușor. Dar nu uita că vom avea de furcă cu Nemții și așa-zor zavi. Cine să-l poată înfrânge? Noi? Dacă ați cunoaște voi „țara“, n'ați cere să-și puie în cumpănă existența sa pentru un vis frumos.

Vezi, de aceea nu ies eu din casă de mai bine de o jumătate de an. Mi-e frică de oameni, că mă n'treabă și eu nu le pot spune ce așteaptă ei dela mine. Iacă, stau acasă și citesc prin cărți vechi și aștept să văd ce-o vrea Dumnezeu cu rația asta, care are așa de multe păcate. Adică nu națla-săraca, ea e bună, bună de tot, prea bună. Dar păcătoșii cari o conduc... Nemții știu foarte bine cum stăm noi și ei se joacă cu noi, cum vreau. Nu vezi tu, ce demoralizare e pe toată linia? Atâția oameni s'au vândut Nemților pe bani! E ceva grozav! Și Nemții sunt leardreptul diabolici în această privință. Cumpără cu orice preț tot ce pot.

Iată, îți fac o confidentă. Alaltăieri mi-a propus cineva, prin cumnatul meu Sietea, să scriu o broșură de câteva pagini în contra Rușilor, și mi se va plăti „osteneala“ cu 50.000 lei! Pot să scriu cât de prost, ori cât de domol, numai să-mi pun numele meu pe cărticică! Atâta le ajunge!

Se n'telege că pe mine nu mă pot cumpăra, dar tu vezi bine câtă marfă se găsește de cumpărat. Pute țara de ea! Ce va ieși din această corupție, — mi-e groază să mă și gândesc...

Să viu cu voi? Dar ce să vă scriu eu, care n'am făcut politică în viața mea?

— Să ne scrii poezii, bade Gheorghe. De care vei vrea d-ta. Numai să îți alături de Ardeal în aceste vremuri de cumpănă. Lipsa d-tale din mijlocul celor cari cred și se zbuclumă și descurajează lumea. Iată la 3/16 Maiu vrem să organizăm la Ateneu, un mare festival ardelenesc, care să fie ca un fel de declarație de războiu, pe care o face sufletul neamului. Vrem să vorbească Iorga și să se declame cele mai caracteristice poezii patriotice ale d-tale, ale lui Goga, ale lui Z. Bărsan și ale altor poeți ardeleni. Să fie adus tot Ardealul luptător în frunte cu d-ta, cu Gorun, cu Goga, și cu tot tineretul care nu mai poate aștepta impasibil.

— Ei, da, așa viu, viu foarte bucuros. Să facem noi ceva cum n'a mai fost de când-i țara asta. Am să vă scriu și poezii, dar nu de oricare, cum zici tu. Am să vă scriu versuri pentru vremea de acum. Îmi pare bine că nu l-ai uitat pe Gorun. Asta-i un moț al dracului. Trebuie mobilizat și el. Haide chiar acum să mergem sus la el! Să stabilim programul.

Dar Gorun nu era acasă și astfel a rămas ca să vorbească cu el seara și să-mi comunice peste o zi-două, cum ne întâlnim din nou.

— Știi ce? facem noi, aici, o masă, seara. Să vie Gorun, Goga, Zaharia (Bărsan) și tu. Da singuri, știi, — nu cu nevestele, că ele n'au ce căuta în vorbele noastre. Că asta-i vorbă mare, mă, pe care vrem s'o vorbim noi! Pții! Din asta poate să iasă o drăcie a dracului...

— Și luă carnetelul și-și notă adresa mea și ziua pe când avea să ne chema pe toți la masă.

— Da ascultă, tu numai de drăcie uite te ții? Ori mai lucrezi și altceva? De ce nu-i ceri lui Mihalache Popescu 2) să te însărcineze să traduci niște cărți de pedagogie din nemtește? Ai mai căștiga și tu un ban, că ai familie grea.

— Ei, bade Gheorghe — zic eu — las'o la păcatele de pedagogie nemtească! Cum avem alte școloteți cu Nemții. Te pomenești că le dăm noi lor vr'o lecție de pedagogie. Nu-mi stă mie grândul la astfel de lucruri acum.

La despărțire lasai pe badea Gheorghe într'o dispoziție foarte bună. Gândul că intră n' hora cea mare cu Ardelenii îl insenina și-l înveseli ca pe un copil.

Dar ziua fixată pentru întâlnire trecu și badea Gheorghe uită să ne invite, cum fuse vorba. Cu puține zile în urmă eu începusem prin România veche o călătorie de studii, care a durat dela începutul lui Aprilie și până către sfârșitul lui Iunie. Pe badea Gheorghe nu l-am mai văzut astfel, decât în vara aceluși an, într'o zi deosebit de tristă și de grozavă, când își pierdu pe unicul său fiu, la care ținea ca la mica lui comoară...

Se n'telege că i-am respectat durerea profundă și nu i-am amintit nimic despre datoria față de Ardeal.

De-acum badea Gheorghe era cu totul înfrânt. N'a mai lesit din casă și nimeni nu i-a mai călcat pragul până la intrarea României în războiu, când, inspirat de măreția clipei, a scris și publicat în Gazeta ostășilor, clasicele versuri:

Dați voi înainte, Români!
Să nu să răsfire nici unul,
Și nimeni să n'aibă aminte
Decât să-și cunoască înainte
Căvarea, ce-o fulgeră tunul,
Și sfânta sa pușcă din mâni!

Atâta a scris Coșbuc în anii 1914—1918 în legătură cu războiul.

În schimb pot să povestesc ceva despre o lucrare a lui Coșbuc, pe care nimeni n'a mai cunoscut-o.

1) D. Gorun stătea în aceeași casă cu Coșbuc, la etaj.
2) Regretatul administrator al Casei școlilor.

Frumoasa'n codri adormită

*Si-mi zic adesea: nu se poate, prietenă necunoscută,
Din umbra 'n care stai ascunsă, privirii mele nevăzută,
Să nu mi te despranzi odată, ca din senin, o clară stea,
Ce luncă, prevestitoare de fericiri în calea mea!*

*Căci pasul tău de zână știe cărarea dorurilor mele,
Și glasul tău cunoaște singur, ce cântece așteaptă 'n ele
Tu singură presimți menirea ce 'n zodie soarta mi-a urzit,
Și vorbele, ce fermecate, la nimeni nu le-am mai șoptit!*

*Te văd ades' cu ochii minții, încântătoare și aieve
Din coasta visului meu smulsă, ca plămădirea mândrei
Eve;*

*Așa privire insetată străluce 'n ochii tăi senini,
Că parcă vrei să-mi bei din suflet când peste fata mea
te nclină.*

*E seară... sullă peste codri, un tânguios acord de vânturi
Și 'n pacea câmpului departe, răsună luncile de cânturi;
Tu, brațul alb pe după umeri, de găl, duioasă, mi-l petreci,
Ne cheamă 'n țiruit de greeri, în zări, pustile poteci...*

*E-a noastră liniștea aceasta, și câmpul, pentru toldeana!
Rămâne casa albă 'n armă... pe stâpi o aurește luna.
— Să nu întârziți pe drumuri... e frig, intrați de timpuriu*

Ne zice ea, — si umbra uple tncet, pridvorul ei pustiu...

*Nu-ți faci și tu aceleași gânduri de pace săntă și iubire?
O! cine știe de nu-i bine să n'avem unul d'altul șire!
La ce-ai veni, o umbră scumpă, din depărtatul, tainic loc,
Pe-un drum arid pe unde veșnic nu trece oaspele Noroc?*

*Din umbra ce te ține-ascunsă, necunoscută adorată,
În veci iubită în tăcere și pururi tainic așteptată,
Spre care ochi-mi nu se naltă și brațele nu se întind,
Ci numai gândurile mele te mângăie și te cuprind,*

*Când vei simți că prinzi viață, și că din somn, sosit-a ceasul,
Mireasă 'n codri deșteptată, să 'ndrepti spre mine dornic
pasul,*

*O! trece-ți mâna peste trunție, reîntră iar în visu-și slânt,
Căci fericirile depline nu-și au tîntă pe pământ.*

D. NANU

În toamna anului 1915 primii vizita unei venerabile matroane ardeleni, d-na **Ludita Secula**, născută Trutia, contrare unor duioase amintiri din **Vremurile apuse** de la 1848. Mai fusese pe la mine în primăvară, cu rugarea să-i revediez un manual de **Economie casnică**, pe care-l pregătia pentru a doua ediție. Declinându-mi competența într'o astfel de materie, o rugasem cu acel prilej pe autoară să caute pe altcineva, mai potrivit, — mai ales că prima ediție a cărții era, după părerea mea, cam curioasă; făcea mai mult patriotim și morală, decât economie.

Doamna Secula, care a murit acum câteva săptămâni la Oradea Mare, îmi aducea de astădată, spre marea mea mirare, ediția a II-a a cărții, tipărită gata și aprobată și de ministri.

Am luat cartea în mână și dela prima aruncătură de ochi, am văzut că, de fapt, nu este o nouă ediție a cărții vechi, ci e o carte absolut nouă, bine împărțită și foarte bine scrisă. Nu putui să nu feliicit din toată inima pe „autoara“ atât de norocoasă, dar iarăș nu mă putui stăpâni să n'o întreb că cine l-a „revăzut“ cartea?

— Cine să mi-o revadă, dragă domnule? Gheorghe mi-a revăzut-o.

— Care Gheorghe?

— Gheorghe... Coșbuc...

— Cum se poate una ca asta? Chiar el?

— Chiar el cu mâna lui mi-a făcut-o cum o vezi, și el s'a interesat și de aprobarea ei. Îl cunoșteam de mult și neavând cui să mă adresez ca să-mi facă acest bine, m'am dus la el și el mi-a promis că n'două săptămâni îmi isprăvește cartea și în adevăr a și isprăvit-o. Să-i dea Dumnezeu sănătate, că om așa de bun ca el n'am întâlnit în viața mea. Și doar sunt bătrână și eu, acum...

Ce mă făceam eu, Doamne, fără cartea aceasta? Din ce aș fi trăit în vremurile acestea grele, eu, o biată refugiată, pe care Ungurii n'ar fi cruțat-o, ci ar fi dus-o de-a dreptul la furci?

Voi, tinere elevi, cari vă pregătiți în școli pentru viitoarea voastră misiune de bune gospodine din cartea „Economie de casă“, întocmită conform programului de **Ludita Secula** n. Trutia, fostă directoare a școlii române de fete din Arad. Ediția II (București, Tipografia profesională D. Ionescu), 1915 sau ed. III 1921, Sococ), cetii cu îndoită evlavie paginile acestei cărți, la care a lucrat, în cele mai chinute clipe ale vieții lui, marele poet G. Coșbuc, care a avut pe lângă toate însușirile pe cari i le știti, și o inimă de frate, cum numai în povești se mai găsește.

Sub cerul nopții

Luna pare o broderie
Printre ramurile rare
Clătinate'ncet în zare
De un ulm în insomnie.

În iezer sănt adunate
Toate salbele de stele,
Scânteioare și mărgele,
Licurici și nestimate

Frumusețile tăriei
Poți, podoabă de podoabă,
Șă le'narcă pe toate'n roabă
Și să i le duci Mariei.

Par clădirile mai scunde,
Strașinele picurează;
Doarme lumea și visează, —
Și tăcerea te pătrunde.

Și de odată simți în tine
O tristețe cenușie:
Prea e greu de veșnicie
Cerul nopților senine!

Măine: griji, dureri și fapte
Năzuințele, trezite,
Iar vor sugă hămesite
Din amarul vieții lapte!

V. Demetrius

PĂINEA MEA DE FOATE ZILE

Poezii

de Radu Gyr.

Înimi de aramă

*Bunule prietin, bunule prietin,
ai milă de creanga căzută de cetin,
și nu-ți trece pasul pe ea, — că o frângi...*

Culege o trunză, ca mine, și plângi...

*...De ce îmi plec ochii?... O, nu știa nici eu!
E prea multă toamnă în ei, prea mult greu
ori poate că lura să-mi dau bine samă
îmi dibui acum
prin inimi mărunte de-aramă
sărbote pe drum, —
pierdutul meu suflet bătrân,
să-l iau de pe jos și să-l pitul în sân.*

*...Bunule prietin, bunule prietin,
ai milă de creanga căzută de cetin!...*

*O pasăre moartă — viața mea moartă,
plutește pe lac...*

Prietene, cearcă de vinde-mi un leac!...

*...De unde, de unde, se-aude o bardă,
trosnind, ca 'ntr'o coaje de arbor, în gând?*

*De-atâta jăratec pe ramuri arzând,
și lacul începe să ardă...*

*Și negrele sălci ș'tind mână — la,
vroind să se strângă din apa de smoc!*

...Se 'nneacă 'n mocirlă ruine de ne...

*O, bunule prietin, ai spus ceva?
Suferi?...?*

*Mai bine, mai bine, bunule prietin,
ai milă de creanga căzută de cetin!*

Vânătorul

*Căltsem vânători sub cer toamnă
sau prin păduri stufoase de zăpadă
...Gonos, prin scorburi răscolină o
goneam vânător, chinind tănatic...*

*...Copoi — gândurilor, în grămada
mănuș din urmă Visul meu săbatec...
Iar eu pândeam — pusca îndemănată,
ca în capcană, fulgerat, să cadă!...*

*...Hei!.. Am călcat pe hoituri, ca pe preșu
și sacul inimei gemea de leșuri!...
...Și-abia târziu, văzut-am cu rușine*

*să tot în mine-am tras fără răgaz,
că tot eu mi-am fost tîntă și că az,
Azi plâng când știu că m'am vânat pe mine!*